

भवानी भिक्षुका नारीपात्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक
शास्त्रसङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग,
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं
पत्रको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
लक्ष्मी अर्याल
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर काठमाडौं
२०७०

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षका विद्यार्थी श्री लक्ष्मी अर्यालले भवानी भिक्षुका नारीपात्र को अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । निकै परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको शोधकार्यबाट म सन्तुष्ट छु । शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

प्रा.डा. सुधा त्रिपाठी

शोधनिर्देशक

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर काठमाडौं

मिति : २०७०/०६/१०

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत भवानी भिक्षुका नारीपात्र शीर्षकको शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु प्रा.डा.सुधा त्रिपाठी'को कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो विविध कार्यव्यस्तता हुँदाहुँदै पनि मलाई शोधकार्य गर्नका लागि अभिप्रेरित गर्नु भएकोमा उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधकार्य गर्नका लागि यस शोधप्रस्तावलाई स्वीकृति प्रदान भएकोमा विभागीय प्रमुख प्रा.डा.देवीप्रसाद गौतमप्रति पनि कृतज्ञ छु ।

प्रस्तुत शोध लेखनको सिलसिलामा आवश्यक टीकाटिप्पणी तथा सरसल्लाह दिई सामग्री सङ्कलन तथा शोधकार्यका लागि आवश्यक पुस्तक पत्र पत्रिका, शोधपत्र आदि सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालयप्रति आभारी छु र आदरणीय गुरुहरूमा पनि ।

यसैगरी शिक्षा आर्जनको मार्ग खुल्ला गराई तथा मेरो शिक्षाको बारेमा सदा चासो देखाई अनवरत शिक्षा आर्जनको लागि प्रेरित गरिरहनुहुने प्रेरणात पुजनीय बुबा श्री रोमलाल अर्याल एवम् ममतामयी आमा श्री विष्णु अर्याल र दाइ श्री युवराज अर्याल प्रति हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु ।

अन्त्यमा, प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०७०/०६/१०

.....

लक्ष्मी अर्याल

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागकी छात्रा लक्ष्मी अर्यालले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष, दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको भवानी भिक्षुका नारीपात्र शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

- १ प्रा. डा. देवी प्रसाद गौतम
(विभागीय प्रमुख)
- २ प्रा. डा. सुधा त्रिपाठी
(शोध निर्देशक)
३. डा. बिन्दु शर्मा
(बाह्य परीक्षक)

मिति: २०७०/०६/१०

विषय सूची

<u>क्र.सं.</u> <u>शीर्षक</u>	<u>पृष्ठ सङ्ख्या</u>
	परिच्छेद-एक
	शोध परिचय
१.१ विषय परिचय	१
१.२ शोधसमस्या	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्यहरू	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५. शोधकार्यको औचित्य र महत्त्व	४
१.६. शोधकार्यको सीमाङ्कन	४
१.७. सामग्री सङ्कलन र विश्लेषण विधि	५
१.८. शोधपत्रको रूपरेखा	५
	परिच्छेद-दुई
	भवानी भिक्षुको कथायात्रा
२.१ विषयप्रवेश	६
२.२ भवानी भिक्षुको संक्षिप्त परिचय	६
२.३ व्यक्तित्व	७
२.३.१ साहित्यिक व्यक्तित्व	८
(क) उपन्यासकार व्यक्तित्व	८
(ख) कवि व्यक्तित्व	८
(ग) कथाकार व्यक्तित्व	९
(घ) निबन्धकार व्यक्तित्व	१०
(ङ) एकाङ्कीकार व्यक्तित्व	१०
२.४ भवानी भिक्षुको कथायात्रा	११
क. प्रथम चरण (१९९५-२००६)	११
ख. द्वितीय चरण (२००७-२०१६)	१४

ग) तृतीय चरण (२०१७-२०३४)	१७
२.५ निष्कर्ष	२०

परिच्छेद तीन	
पात्रको सैद्धान्तिक परिचय	२२-३०
३.१ विषय प्रवेश	२२
३.२ पात्र परिचय	२२
३.३. प्रकार	२५
३.३.१ लिङ्गका आधारमा	२५
क) पुलिङ्ग	२५
ख) स्त्रीलिङ्ग	२५
ग) तेस्रो लिङ्ग	२५
३.३.२ कार्यका आधारमा	२६
क) प्रमुख पात्र	२६
ख) सहायक पात्र	२६
ग) गौण पात्र	२६
३.३.३ प्रवृत्तिका आधारमा	२६
क) अनुकूल पात्र	२७
ख) प्रतिकूल पात्र	२७
३.३.४ स्वभावका आधारमा	२७
क) गतिशील पात्र	२७
ख) गतिहीन पात्र	२८
३.३.५ जीवन चेतनाका आधारमा	२८
क) व्यक्तिगत पात्र	२९
ख) वर्गगत पात्र	२९
३.३.६ आसन्नताका आधारमा	२९
क) मञ्चीय पात्र	२९
ख) नेपथ्य पात्र	३०

३.३.७ आबद्धताका आधारमा	३०
क) बद्ध पात्र	३०
ख) मुक्त पात्र	३०
३.३.८ निष्कर्ष	३०

परिच्छेद चार

प्रमुख नारीमनोविज्ञानका चरित्रहरू ३१-८४

४.१ विषय परिचय	३१
४.२. गुनकेसरी कथासङ्ग्रहको नारीमनोविज्ञानको विश्लेषण	३१
४.२.१ गुनकेसरी	३१
४.२.२ गोमती	३२
४.२.३ रत्नमाया	३४
४.२.४ आनन्दकुमारी	३५
४.२.५ रमा	३६
४.२.६ करुणा	३६
४.२.७ कृष्णा	३७
४.२.८ भामा	३८
४.२.९ रजिया	४०
४.२.१० सौतेनी आमा	४१
४.२.११ सानी	४२
४.३. मैयाँसाहेब कथासङ्ग्रहको नारीमनोविज्ञानको विश्लेषण	४४
४.३.१. मैयाँसाहेब	४४
४.३.२ शान्ति	४६
४.३.३ पसल्ली केटी	५९
४.३.४ गंगा	५१
४.३.५ वन्दना	५५
४.३.६ शशि	५८
४.३.७ माधुरी नानी	६०

४.४. आवर्त कथासङ्ग्रहको नारीमनोविज्ञानको विश्लेषण	६२
४.४.१ सावित्री	६२
४.४.२ पिरतिमाया	६४
४.४.३ मीना	६५
४.४.४ रानी साहेब	६८
४.५. अवान्तर कथासङ्ग्रहको नारीमनोविज्ञानको विश्लेषण	६९
४.५.१ यांग्जी	६९
४.५.२ सानुकी आमा	७०
४.५.३ युवती	७१
४.५.४ कल्पनादेवी	७३
४.५.५ प्रभा	७५
४.६. यौनेतर र यौनपरक मनोवैज्ञानिक कथाहरू	७६
४.६.१ यौनेतर र यौनपरक	७६
४.६.१.१ भवानी भिक्षुका यौनेतर कथाहरूको सामान्य विश्लेषण	७७
४.६.१.२ भवानी भिक्षुका यौनपरक कथाहरूको सामान्य विश्लेषण	८४
४.७ निष्कर्ष	८८

परिच्छेद पाँच

भवानी भिक्षुका कथामा नारीमनोविज्ञान

८९-९४

५.१ भवानी भिक्षुका यौनेतर मनोवैज्ञानिक कथाहरू	८९
५.१.१ आर्थिक अवस्था	९०
५.१.२ पारिवारिक कलह	९१
५.१.३ नारी वेदना वा मर्म	९२
५.१.४ हिंसा	९२
५.१.५ राजनैतिक विद्रुपता तथा व्यङ्ग्य	९३
५.१.६ प्रतिष्ठा	९३
५.१.७ विगत शासनाधिकारप्रति मोह	९३
५.१.८ बालमनोविज्ञान	९४
५.१.९ आखेट मनोवृत्ति	९४

५.१.१०. कृतघ्नता	९४
५.२. नारीवर्गका समास्यामा आधारित यौनेतर मनोवैज्ञानिक विश्लेषण	९४
परिच्छेद छ	१०१-१०५
भिक्षुका नारी पात्रहरूको तुलना	
६.१ गुरुप्रसाद मैनालीका नारीपात्रहरू र भिक्षुका नारीपात्रको तुलना	१०१
६.२ विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाका नारीपात्रहरू र भिक्षुका नारीपात्रको तुलना	१०५
परिच्छेद सात	११०
उपसंहार	
७.२ शोधको समष्टि निष्कर्ष	११०
उपसंहार	
सन्दर्भग्रन्थसूची	११४

सङ्क्षिप्तीकृत शब्दसूची

संक्षेपीकरण

अनु.	-	अनुवाद
ई.	-	ईस्वी सम्वत्
उप-प्रा.	-	उप-प्राध्यापक
चौ.संस्क	-	चौथो संस्करण
दो.संस्क	-	दोस्रो संस्करण
ने.रा.प्र.प्र.	-	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
ने.प्र.प्र.	-	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान
पाँ.संस्क.	-	पाँचौं संस्करण
प्रा.	-	प्राध्यापक
प्रा.लि.	-	प्राइभेट लिमिटेड
पृ.	-	पृष्ठ
वि.सं.	-	विक्रम सम्वत्
सम्पा.	-	सम्पादन/सम्पादक
संस्क.	-	संस्करण
त्रि.वि.	-	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
.....	-	केही अंश छाडिएको